

Ods kyrka

57.9433, 13.1875

När den lilla medeltidskyrkan i Od byggdes under första halvan av 1100-talet, ersatte den sannolikt en träkyrka på en plats som förmodligen användes som kultplats under hednisk tid, något som de domarringar, rösen och gravfält som omger kyrkan vittnar om.

I kyrkan finns en dopfont från 1100-talet, försedd med unika motiv ur helgonet Sankt Nikolaus liv., och kyrkan som byggdes ut i mitten av 1700-talet, vilket är lätt att se om man tittar på taket från utsidan, har invändigt spår av medeltida målningar, som återfanns under en renovering i början av förra seklet. De överputsade kalkmålningarna bedömdes vara från två olika perioder, dels från 1200-talet, dels från 1500- eller 1600-talet. Bilderna var emellertid i för dåligt skick för att återställas.

Det fanns redan på mitten av 1700-talet tankar på att bygga ett torn, och man beslutade att uppföra ett sådant istället för södra vapenhuset och klockstapeln. Detta överklagades dock och beslutet upphävdes, så kyrkan har därför det södra vapenhuset kvar, som tidigare var kyrkans huvudingång.

Altartavlan bedöms vara från 1500-talet och hämtad på slutet av 1600-talet från kontinenten, med ett motiv som berättar om Jesus nedtagande från korset.

Predikstolen är från 1717 och har snidats av bildhuggaren Bengt Wedulin, som man tror främst var verksam i Västergötland.

I kyrkan finns ett antal tavlor och minnesstenar över släkterna Odhelius och Rhyzelius. På den södra väggen finns bland annat en släkttavla med delar av familjen Knös avbildade. Längre fram på södra väggen, närmare koret finns ett släktporträtt för kyrkoherdefamiljen Rhyzelius – vars son Andreas Olavi så småningom, i mitten av 1700-talet blev biskop i Linköping.

Biskop Andreas Olavi Rhyzelius, som avbildas på motsatt sida över ingången till sakristian, har i en skrift berättat om kyrkan i Od, och där får vi bland annat veta att kyrkan tidigare hade haft flera altare, men att det då bara återstod två. Det ena var ett sidoaltare i nordöst på kvinnosidan, kallat Vår Frus altare, försett med en skulptur av madonnan och barnet. Denna Madonnabild var vida känd för sin förmågan att hjälpa kvinnor i födslovånda och lånades ibland ut till andra bygder.

Altaret hade också bland annat brukats för offergåvor i samband med en barnaföderskas kyrktagning. Kyrktagningen var det tillfälle då prästen bad för modern och tackade för att hon överlevt barnafödandet samt välkomnade henne tillbaka till kyrkans gemenskap.

Bruket att använda Madonnaskulpturen för helande uppgifter förbjöds dock i början av 1700-talet, eftersom sedan var "onödigt, vidskepligt och till förargelse". Madonnaskulpturen, från slutet 1200-talet eller början 1300-talet, kom senare att deponeras i Borås museum, men pryder nu sin plats i en nisch vid norrväggen.

Innan Andreas Rhyzelius blev biskop var han bland annat hovpredikant och biktfader hos Karl XII.

Rhyzelius blev hovpredikant 1714, och tanken var att han skulle ansluta till kungen i Turkiet, men på grund av händelserna där nere kom emellertid kungen till Sverige i stället och de möttes första gången 1716. Rhyzelius följde därefter kungen under dennes två sista år.

I sin dagbok berättar Rhyzelius mycket om sina möten med Karl XII, och de tycks ha kommit mycket väl överens.

Av kungen fick Rhyzelius en nattvardskalk som var ett polskt arbete, som han sedan 1724 skänkte till sin hemkyrka i Od, och här finns den fortfarande kvar i ett glasskåp längst bak i kyrkan.

Förutom kyrkans vackra ädelstensbeklädda brudkrona, finns där också en Gustav Vasa-bibel! Det var den första översättningen av hela bibeln till svenska.

Redan 1526 hade Olaus Petri och Laurentius Andreæ som också var Gustav Vasas sekreterare, gjort en översättning av nya testamentet till svenska.

I Gustav Vasas bibel som kom ut 15 år senare, år 1541 finns denna översättning med, om än i något reviderad version.

Det var ärkebiskop Laurentius Petri, bror till Olaus Petri, som ledde arbetet med Gustav Vasas bibel på svenska, som i övrigt bygger på Martin Luthers tyska bibelöversättning.

Bibeln hade stor betydelse för det svenska språkets utveckling. Den markerar gränsen mellan fornsvenska och nysvenska, och här presenterades för första gången ä och ö, som ju fortfarande finns kvar i det rikssvenska skiftspråket.

I montern hittar vi också en bibel som till fullo heter Biblia, Thet är All then Heliga Skrift På Swensko; Efter Konung Carl then Tolttes Befalning. Karl XII-bibel som den kort och gott kallas, trycktes 1703, och är liksom den tidigare Gustav II

Adolf-bibeln på 1600-talet en reviderad utgåva av Gustav Vasas bibel. Det var den officiella svenska kyrkobiln fram till 1917.

Det finns en gammal sägen som berättar om en kyrka Österod, och sägnen har en viss del sanning. År 1703 yrkade biskop Jesper Svedberg vid en visitation på nybyggnad av samtliga kyrkor i pastoratet. Någon större entusiasm för saken visade inte Odsborna men lovade ändå att lägga grunden till en ny kyrka. Så gjordes också i Österod 1714, men någon kyrka blev aldrig byggd.

Källor:

Webb: Herrljunga pastorat.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Worddokument: "Kyrkoberivning Ods kyrka. Willy Haag.

Bok: "Våra kyrkor". Klarkullens Förlag AB. ISBN 91-971561-0-8